

31.01.2018

MÄÄRÄAIKA: 31.1.2018

Puolustusministeriölle

Viite

Asia

Lausunto ehdotuksesta miehittämätöntä ilmailua ja lennokkitoimintaa koskevan lainsäädännön kehittämiseksi turvallisuuden näkökulmasta; työryhmän mietintö

Puolustusministeriö on pyytänyt ulkoministeriöltä lausuntoa hallituksen esityksen muotoon laaditusta työryhmän mietinnöstä *Miehittämätöntä ilmailua ja lennokkitoimintaa koskevan lainsäädännön kehittäminen turvallisuuden näkökulmasta*.

Esityksessä ehdotetaan lakia puolustusvoimista muutettavaksi siten, että Puolustusvoimat saavat toimivaltuudet puuttua lennokkien ja miehittämätömien ilma-alusten kulkuun laissa erikseen määritellyissä tilanteissa. Lakiin esitetään lisättäväksi toimivaltuussäännökset lennokin ja miehittämättömän ilma-aluksen kulkuun puuttumisesta, siitä päättämisestä, yhteistyöstä poliisin kanssa, yksilöintitietojen hankkimisesta sekä säännös haltuun otetun lennokin ja miehittämättömän ilma-aluksen käsittelystä ja asian pöytäkirjaamisesta.

Pääministeri Sipilän hallitusohjelmassa (2015) todetaan – kuten työryhmän mietinnössäkkin on huomioitu – että Suomen turvallisuusympäristön muutos ja uudet uhat edellyttävät koko yhteiskunnalta uudenlaista valmiutta ja varautumista. Hallituksen ulko- ja turvallisuuspoliittisen selonteon (2016) mukaan taas voimakas muutos ulko- ja turvallisuuspolitiikan toimintaympäristössä jatkuu niin Suomen lähialueilla kuin maailmanlaajuisesti ja toimintaympäristön muutos on luonut uusia uhkia ja epävakautta.

Ehdotetut lainsäädäntömuutokset pyrkivät osaltaan vastaamaan näihin uudenlaisiin uhkakuviin. Mietinnössä todetaan, että esityksellä pyritään erityisesti suojautumaan uhkilta, joita aiheuttavat vieraan vallan sotilaalliset toimijat ja näiden lukuun toimivat tahot. Samaan aikaan mietinnössä kuvatun tekniikan saatavuus paranee ja yleistyminen jatkuu. Uhkien ennaltaehkäisyn ja kykyjen niiden torjuntaan on myös hyvä tehostua. Ei ole kestävällä pohjalla, että Puolustusvoimat joutuu vastaamaan uhiin tulkitseamalla yleistöimivaltuuksiaan, ilman selkeämpiä toimivaltuuksia.

Ulkoministeriön näkemyksen mukaan mietinnön linjaukset ovat yleisesti kannatettavia ulko- ja turvallisuuspolitiikan näkökulmasta; asian säätely lailla on tarpeellista. Suomen on hyvä tehostaa kykyjään tunnistaa uusien teknologioiden suomia mahdollisuuksia epätoivottavaan toimintaan ja vaikuttamiseen maassamme ja vahvistettava sen vaatimia suorituskykyjä.

Jatkotyössä olisi kuitenkin ulkoministeriön näkemyksen mukaan hyvä ottaa huomioon seuraavassa ilmenevät seikat:

Ulkoministeriö panee merkille, ettei Ahvenanmaan linnoittamattomuutta ja puolueettomuutta koskevaa sopimusta (SopS 1/1922, ns. Ahvenanmaa-sopimus) ja Suomen ja Neuvostoliiton välillä tehtyä sopimusta Ahvenanmaan saarista (SopS 24/1940) ole mainittu tai otettu erityisesti huomioon esityksessä. Ahvenanmaan erityisasemaa koskevat kansainväliset sopimukset koskevat myös demilitarisoidun vyöhykkeen yläpuolella olevaa ilmatilaa, jossa esityksessä tarkoitetut lennokit ja miehittämättömät ilma-alukset kulkevat. Esityksessä olisi hyvä huomioida Puolustusvoimien velvollisuus huolehtia Ahvenanmaan demilitarisoinnista ja neutralisoinnista, etenkin lakiehdotuksen 15 a § 2 kohdan ja 15 d §:n nojalla tehtävät toimet huomioon ottaen. Esityksen mukaan Puolustusvoimilla olisi 15 d §:n nojalla mahdollisuus käsitellä myös Ahvenanmaalla sijaitsevan lennokin tai miehittämättömän ilma-aluksen tietoja ilman, että aluksen katsottaisiin vaarantavan maanpuolustusta, Puolustusvoimien toimintaa tai se olisi välttämätöntä hengen tai terveyden suojaamiseksi (vrt. 15 a §). Ilman erillistä mainintaa Ahvenanmaa-sopimuksen 4 artiklan ja Ahvenanmaan demilitarisoidun ja neutralisoidun aseman huomioon ottamisesta, tämä saattaisi esimerkiksi olla ongelmallista, minkä vuoksi Ahvenanmaan erityisasema esitetään huomioitavaksi esityksessä.

Ahvenanmaa-sopimus rajoittaa Puolustusvoimien toimintaa Ahvenanmaalla. Sen sijaan poliisi voi jo nyt käyttää tiettyjä voimakeinoja yleisellä paikalla Ahvenanmaalla ja poliisin puuttuessa lennokin tai miehittämättömän ilma-aluksen toimintaan Ahvenanmaa-sopimuksen rajoitukset eivät välttämättä aktualisoidu. Puolustusvoimille esitettäisiin toimivaltuuksia kohteidensa ja toimintojensa suojaamiseen, ja resurssien osoittaminen ja kustannusvastuu kohdistuisivat tältä osin Puolustusvoimille. Siten esitykseen sisältyy periaatteellisesti merkittävä toimivaltuuksiin liittyvä muutos (ehdotuksen s. 31). Ahvenanmaa-sopimus saattaa poliisin toimintaan verrattuna asettaa Puolustusvoimille laajempia rajoitteita käyttäen toimivaltua Ahvenanmaalla lennokkeja ja miehittämättömiä ilma-aluksia koskevassa tiedonkeruussa ja niihin mahdollisesti kohdistettavissa voimakeinoissa.

Ulkoministeriö kiinnittää puolustusministeriön huomiota mietinnössä kategorisesti todettuun ”*Euroopan unionin oikeudella ei voida säätää kansalliseen turvallisuuteen ja maanpuolustukseen liittyvistä seikoista*” (s. 20). Vaikka unionin perussopimuksissa ei ole nimenomaista oikeusperustaa kansalliselle turvallisuudelle, ei voida sulkea pois sitä mahdollisuutta, että unionilla olisi lainsäädäntöä, joka voisi liittyä tai joilla voisi olla vaikutusta kansalliseen turvallisuuteen.

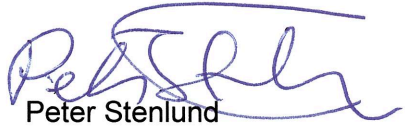
Sivulla 43 todetaan 15 a §:n 2 momentin koskevan myös Puolustusvoimien sota-aluksia niiden liikkeessä Suomen aluevesien ulkopuolella. Tämän lausunnon liitteessä esitetyllä tavalla ulkoministeriö ehdottaa toimivaltuuden käyttämistä sota-alukselta koskevia perusteluita avattavaksi laajemmin ja erityisesti suhteessa YK:n merioikeusyleissopimukseen, joka viime kädessä asettaa rajat kansainvälisoikeudellisesti sallitulle toimivaltuuksien käytölle alukselta sen kulkiessa Suomen aluevesien ulkopuolella.

Ulkoministeriö toteaa, että esityksellä on liittymäpintaa myös perus- ja ihmisoikeuksiin. Näitä kysymyksiä olisi syytä tarkastella jatkossa tarkemmin, erityisesti Euroopan ihmisoikeussopimuksen ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön valossa. Ulkoministeriön näkemyksen mukaan tällaisia kysymyksiä liittyy esimerkiksi yksityisyyden ja henkilötietojen

suojan turvaamiseen, oikeusturvaan lennokin kulkuun puututtaessa ja tiedonkeruupäätöksen tekevän elimen riippumattomuuteen. Ihmisoikeuksia koskevat yksityiskohtaisemmat kommentit on toimitettu suoraan hankkeen sihteeristölle.

Ulkoministeriö huomiota siihen, että Ahvenanmaan maakunnan hallituksesta ei ole pyydetty lausuntoa työryhmän mietinnöstä, vaikka mietinnöllä on edellä esitetyllä tavalla liittymäpintaa Ahvenanmaan erityisasemaan. Ulkoministeriö esittää, että Ahvenanmaan maakunnan hallitusta kuultaisiin asian jatkovalmistelussa.

Valtiosihteeri

Peter Stenlund

Oikeuspäällikkö

Päivi Kaukoranta

Liitteet

Ulkoministeriön ehdotus 15 a §:n 2 momentin perustelujen täydentämiseksi